

2022 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 22-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2022 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 22-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ
НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

*Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.*

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА

2022 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр, Пүрэв гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга	1
Хуралдааны товч тэмдэглэл:	2-34
Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:	35-143
1. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.01.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	40-69
2. Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан, анхны хэлэлцүүлэг/	69-71
3. “Зөвлөлдөх санал асуулга явуулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл	71-83
4. Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.11.30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/	83-99
5. Шүүх шинжилгээний тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.03.11-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	99-102
6. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2022.03.11-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Шүүх шинжилгээний тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдтэй холбогдуулан Хууль зүйн байнгын хорооноос боловсруулсан, анхны хэлэлцүүлэг/	102-106
7. Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хэмжил зүйн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд /Засгийн газар Зөвшөөрлийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д нийцүүлэх, хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор боловсруулж, 2022.11.21-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	106-131
8. ““Эрдэнэт үйлдвэр” төрийн өмчит үйлдвэрийн газрын технологид тохирохгүй хүдрийн овоолгыг ашиглах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Алтанхуяг 2022.04.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	131-143

2022 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 22-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ХУРААНГУЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Дөрөв.Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.11.30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын дарга Д.Цолмон, мөн яамны Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын ахлах мэргэжилтэн Б.Анхбаяр, Дотоодын цэргийн штабын дарга Р.Чингис, мөн штабын

2022 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 22-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

орлогч, харуул хамгаалалтын хэлтсийн дарга Н.Мөнх-Итгэл, Цагдаагийн ерөнхий газрын Захиргааны удирдлагын газрын дарга Л.Нямдаваа нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Г.Агар-Эрдэнэ, мөн газрын Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх Б.Мажигсүрэн, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн дарга Д.Энхбат, мөн хэлтсийн Хууль зүйн байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх М.Үнэнбат, референт П.Хулан нар байлцав.

Төслийн үзэл баримтлалын талаар илтгэлийг хууль санаачлагч, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатар, хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх талаар Хууль зүйн байнгын хорооноос гаргасан санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнхцэцэг нар танилцуулав.

Илтгэл болон Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэн, Ц.Мөнх-Оргил, Н.Энхболд, Ж.Чинбүрэн, Н.Наранбаатар, Т.Энхтүвшин нарын тавьсан асуултад Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатар, Цагдаагийн ерөнхий газрын Захиргааны удирдлагын газрын дарга Л.Нямдаваа, Дотоодын цэргийн штабын дарга Р.Чингис нар хариулж, тайлбар хийв.

Г.Занданшатар: Байнгын хорооны саналаар Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх нь зүйтэй гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 28

Татгалзсан: 20

Бүгд: 48

58.3 хувийн саналаар Байнгын хорооны санал дэмжигдлээ.

Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Хууль зүйн байнгын хороонд шилжүүлэв.

Уг асуудлыг 15 цаг 07 минутад хэлэлцэж дуусав.

2022 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 22-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Дөрөв.Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.11.30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/

Хууль санаачлагчийн илтгэлийг Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд, УИХ-ын гишүүн Хишигээгийн Нямбаатар танилцуулна.

Х.Нямбаатар: УИХ-ын дарга, эрхэм гишүүд ээ, Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар танилцуулъя.

Монгол УИХ-ын 2015 оны нэгдсэн чуулганаар Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс баримт бичгийг баталж, түүнд нийцүүлэн 2016 онд Монгол Улсын Батлан хамгаалах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар төрийн цэргийн байгууллагатай холбогдох харилцааг хуульчилсан нь цаг үеийн шаардлагад нийцсэн ач холбогдол бүхий зохицуулалт болсон юм. Монгол Улсын Батлан хамгаалах тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэгт Монгол Улсын төрийн цэргийн байгууллагын тогтолцоо нь тайван цагт Зэвсэгт хүчин, хилийн ба дотоодын цэрэг, онцгой байдлын байгууллагаас бүрдэнэ гэж, мөн хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.8 дахь хэсэгт цэргийн байгууллага нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдалд ард иргэдийн аюулгүй байдлыг цэргийн хүчээр хангах чиг үүрэгтэй, эрх зүйн нийтлэг хэм хэмжээгээр үйл ажиллагаагаар зохицуулагддаг, цэргийн цол, дүрэмт хувцас хэрэглэдэг төрийн байгууллагыг ойлгохоор тус тус заажээ.

Дотоодын цэргийн тухай хуулиар дотоодын цэргийн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тодорхойлохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахаар заасан бөгөөд алба хаагчдын үүрэг, гүйцэтгэх нөхцөл, нийгмийн баталгааг сайжруулах, улсын онц чухал болон бусад объектын хамгаалалттай холбоотой эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох зорилгоор Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар Батлан хамгаалах тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2 дахь хэсэгт заасан төрийн цэргийн байгууллагууд нь цэргийн эрх зүйн хэм хэмжээ, цэргийн нийтлэг дүрмүүд, цэргийн цол, цэргийн алба хаагчийн бие бялдрын стандарт, энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох байдлаараа нэгдмэл байна гэж, Төрийн албаны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.2 дахь заалтад заасан мэргэжисэн, тогтвортой байх гэж, Цэргийн албан хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.3 дахь заалтад заасан албаны үүргээ гүйцэтгэх үедээ цэргийн дүрэмт хувцас, техник, материал хэрэгсэл, ажиллах нөхцөл, баталгаагаар хангагдана гэж заасан зохицуулалт хангагдах юм аа.

Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд дараах зарчмын шинжтэй зохицуулалтыг шинээр тусгасан.

1. Дотоодын цэргийн тогтолцоо, алба хаагчийн эрх зүйн байдал. Дотоодын цэргийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар дотоодын цэргийн тогтолцоо, алба хаагчдын тогтвор суурьшилтай ажиллаж, амьдрах орчин нөхцөл бүрдэж, улсын онц чухал объектын хамгаалалтын үйл ажиллагаа болон бусад чиг үүргийн хэрэгжилт сайжирна. Тухайлбал, 1 дүгээрт, дотоодын цэргийг дотоодын цэргийн байгууллага Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлыг хангах үндсэн чиг үүргийг хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд хэрэгжүүлэх төрийн цэргийн байгууллага мөн гэж тодорхойлсон, төрөлжсөн болон дэмжлэг үзүүлэх, энхийг дэмжих, террорист үйлдлийн сөрөг тусгай ажиллагаанд оролцох нэгжтэй байхаар зохицуулна гэж,

2-т, Дотоодын цэргийн штабыг дотоодын цэргийг удирдах мэргэжлийн төв байгууллага болгон штабын даргад Штабын даргын албан тушаалд тавигдах шаардлагыг хуулийн төсөлд

цагдаа болон дотоодын цэргийн аль нэг байгууллагад эс үгүй бол 2 байгууллагад нийт 18-аас доошгүй жил ажилласан байхаар тусгаж, дотоодын цэргийн командлагчийн эзгүйд тодорхой эрхийг итабын дарга хэрэгжүүлэхээр тусгалаа.

3. Дотоодын цэргийн алба хаагчдын үүргээ гүйцэтгэх нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор Цэргийн албаны тухай хуулийн 59 дүгээр зүйлийн 59.1.4 дэх заалтад заасан хот суурин болон дотор такси үйлчилгээнээс бусад нийтийн тээврийн үйлчилгээгээр үнэ төлбөргүй зорчих гэж, 87 дугаар зүйлийн 87.3 дахь хэсэгт цагдаагийн алба хаагч шилжин ажиллах болсноос шалтгаалан эхнэр, нөхөр нь хөдөлмөрийн гэрээгээ цуцлахад хүрвэл түүнийг тэргүүн ээлжид ажлаар хангах бөгөөд ажлаар хангаагүй нөхцөлд ажилгүй байсан хугацааны эрүүл мэндийн болон НДШ-ийг тухайн үед мөрдөж байгаа цалингийн доод хэмжээгээр тооцож улсаас олгоно гэж, 89 дүгээр зүйлийн 89.2 дахь хэсэгт заасан аймгийн төвөөс бусад суманд тасралтгүй ажиллаж байгаа цагдаагийн алба хаагчид 30 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг 5 жил тутам олгох бөгөөд мөнгөн урамшуулал олгох журмыг ЗГ батална гэж заасан нийгмийн баталгааг дотоодын цэргийн албан хаагчид нэгэн адил эдлүүлэх зохицуулалтыг бий болголоо.

4. Дотоодын цэргийн албан хаагчийн албан үүргээ гүйцэтгэж байх үед дотоодын цэргийн командлагчийн зөвшөөрөлгүйгээр албадан саатуулах, цагдан хорих, баривчлах, орон байр, албан тасалгаа, унаа болон биед нь үзлэг, нэгжлэг хийхийг хориглох бөгөөд хараат бус байдлаар албан үүргээ гүйцэтгэх нөхцөлийг бүрдүүлж, бусад төрлийн төрийн цэргийн болон хууль сахиулах байгууллагын албан хаагчдын адил ажилласан хугацааг тооцохоор боловсрууллаа.

Хуулиар хүлээсэн чиг үүргийн хэрэгжилт улсын онц чухал объектод үүссэн цагийн байдалтай холбогдуулан шаардлагатай тохиолдолд хууль тогтоомжид заасны дагуу нэмэлт хэрэгсэл хэрэглэх, дайчлах, объектын хамгаалалтын найдвартай, аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаанд шинжлэх ухааны ололт, орчин үеийн техник технологийн ололтыг нэвтрүүлэх, болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зэрэг зохицуулалтуудыг бий болголоо.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгнө үү.

Г.Занданшатар: Төслийн талаар ХЗБХ-ны санал, дүгнэлтийг УИХ-ын гишүүн Цэрэнжамцын Мөнхцэцэг танилцуулна.

Ц.Мөнхцэцэг: УИХ-ын дарга, эрхэм гишүүд ээ, Монгол Улсын ЗГ-аас 2022 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг хэлэлцэх эсэх асуудлыг ХЗБХ 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаараа хэлэлцлээ.

Хууль санаачлагч улсын онц чухал болон бусад объектын хамгаалалтын найдвартай, аюулгүй байдлыг хангах чиг үүргийн хүрээнд цэргийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагаа уялдуулах, дотоодын цэргийн алба хаагч, нийтийн тээврийн хэрэгслээр үнэ, төлбөрүүд зорчих, хууль сахиулах байгууллагын албан хаагчдын ажиллах нөхцөл, баталгааг хангах зорилгоор холбогдох өөрчлөлтийг тусган хуулийн төслийг боловсруулсан байна.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад шинээр чиг үүрэг бий болгохгүй, нэмэлт зардал бий болгох

зохицуулалт байхгүй тул хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцооллыг хийх шаардлагагүй гэж хууль санаачлагч үзсэн байна.

Хуулийн төслийг Ди парламент цэг мн цахим хуудаст байршуулан олон нийтийн саналыг авч байгаа болно.

Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслийг хэлэлцэх үед УИХ-ын гишүүн Адъяа хуулиар халдашгүй байдлыг тогтоох, зөв эсэх талаар, УИХ-ын гишүүн Энхбаяр дотоодын цэргийн төрөлжсөн болон дэмжлэг үзүүлэх, энхийг дэмжих, террорист үйлдлийн эсрэг сөрөг туслан ажиллагаанд оролцох мэргэжлийн нэгжтэй байхаар хуулийн төсөл тусгасан байх бөгөөд тусгай салааг хугацаат цэргээс бүрдүүлэх эсэх, Дотоодын цэргийн штабын дарга нь цагдаа, дотоодын цэргийн байгууллагад 18-аас доошгүй жил ажилласан байх шалгуурын талаар, мөн штабын дарга нь дотоодын цэргийн командлагчийг түр эзгүйд түүнийг орлох зохицуулалтын талаар, хот суурины дотор такси, үйлчилгээнээс бусад нийтийн тээврийн хэрэгслээр үнэ, төлбөргүй зорчих шаардлагын талаар, мөн дотоодын цэргийн албан хаагчид халдашгүй эрх олгохоор заасан зохицуулалтын талаар, УИХ-ын гишүүн Сандаг-Очир хуулийн төслийг зарчмын хувьд дэмжиж байгаагаа илэрхийлээд хууль хэрэгжүүлэхтэй холбоотой үүсэх зардал 2023 оны улсын төсөвт тусгасан эсэх талаар, цагдаа, дотоодын цэргийн албан хаагчдын дундаж цалингийн ялгаа, ажилласан хугацааны нэмэгдэл урамшууллын талаар, мөн газар зүйн байдлаас шалтгаалан алслагдсан дүүргүүдэд ажиллаж байгаа албан хаагчид нийгмийн баталгааг шийдүүлэх асуудал орхигддог, 5 жил тутам 30 сарын цалинтай тэнцэх хэмжээний урамшуулалд хамрагдах боломж байгаа эсэх талаар асуулт асууж, хариулт авсан болно.

УИХ-ын гишүүн Дэлгэрсайхан хуулийн төслийг зарчмын хувьд дэмжиж байгаагаа илэрхийлээд цалин хангамж, нийтийн тээврийн хэрэгслээр үнэ, төлбөрүүд зорчихоос гадна орон тоо нэмэх, бие даасан байдлыг хангах асуудлыг нэг мөр шийдүүлэх шаардлагатай талаар, УИХ-ын гишүүн Сандаг-Очир нийгмийн аюулгүй байдал, дэг журмыг сахиулах, албан хаагчдын нийгмийн асуудал, цалин урамшууллыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой ажиллах баталгаа, техник, хэрэгслийг сайжруулах асуудлыг цогц байдлаар шийдвэрлэх талаар, УИХ-ын гишүүн Цогтбаатар хуулийн төслийг зарчмыг дэмжиж байгаа бөгөөд цаашид хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахад иргэдийн эрх, эрх чөлөөг эдгээр байгууллагууд хамгаалахад анхаарах, мөн хууль сахиулах байгууллагын албан хаагчдыг хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах эрх зүйн сургуулийг тогтмол хамруулдаг байх талаар, УИХ-ын гишүүн Раднаасэд цэрэг, цагдаагийн байгууллагад ажиллаж байгаа албан хаагчид ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгаанаас шалтгаалан ажлаас гарах болсон бөгөөд энэ хуулийн төсөлтэй холбогдуулаад цалин хангамж, хариуцлага нөхцөлийг сайжруулах талаар, УИХ-ын гишүүн Мөнхбаатар гишүүдээс гарсан дотоодын цэргийн цалин, хангамж, хууль зүйн болон нийгмийн баталгааны талаар хэлэлцүүлгийн шатанд судлан үзэж шийдвэрлэх боломжтой талаар тус тус санал хэлсэн болно.

Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх буюу 70 хувь нь үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг дэмжиж, чуулганы нэгдсэн хурлаар хэлэлцүүлэх нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

УИХ-ын эрхэм гишүүд ээ, Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

болон хамт өргөн мэдүүлсэн Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг хэлэлцэх эсэх талаарх ХЗБХ-ны санал, дүгнэлтийг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг Та бүхнээс хүсье. Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Г.Занданшатар: Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулж асуулт асуух УИХ-ын гишүүн байна уу, алга байна.

Ажлын хэсгийг танилцуулчихъя.

Нанзадын Наранбаатар гишүүнээр тасаллаа. Төмөртоогоогийн Энхтүвшин гишүүнээр тасаллаа. Асуудал нэмэхгүй шүү.

Ажлын хэсгийг танилцуулъя.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын дарга Дорждэрэмийн Цолмон, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын ахлах мэргэжилтэн Бямбабаярын Анхбаяр, Дотоодын цэргийн штабын дарга, бригадын генерал Рэнцэндоржийн Чингис, ЦЕГ-ын Захиргааны удирдлагын газрын дарга, цагдаагийн хурандаа Лхамдоржийн Нямдаваа, Дотоодын цэргийн штабын орлогч, харуул хамгаалалтын хэлтсийн дарга, дэд хурандаа Нэргүйн Мөнх-Итгэл.

Хууль санаачлагчийн илтгэл болон Байнгын хорооны санал дүгнэлттэй холбогдуулж асуулт асуух УИХ-ын гишүүдийг энэ 7 гишүүнээр таслалаа.

Ганзоригийн Тэмүүлэн гишүүн асуулт асууна.

Г.Тэмүүлэн: Би зүгээр хууль санаачилгын зүгээс энэ Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж байгаатай холбогдуулаад нэг 2, 3

асуудлыг нь бас тодруулж асуух гэсэн юм.

Энэ 36.6 дээр дотоодын цэргийн алба хаагч нь Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 87.3, 89.2-т заасан баталгаагаар цагдаагийн албан хаагчийн нэгэн адил хангагдана гэсэн нэг ийм заалт орж ирж байгаа юм. Тэгэхээр энэ 87.3 болоод 89.2 дахь заалтууд нь яг ямар баталгаанууд байгаа юм бол оо. Цагдаагийн албан хаагч нар дээр олгогддог эдийн засгийн баталгаатай холбоотой л гол асуудлуудыг хөндөж тавьж байх шиг байна л даа. Тэгэхээр дотоодын цэрэг дээр бас яг энэ цагдаагийн нэгэн адил энэ эдийн засгийн баталгааг хангана гэдэг асуудлыг тавьж өгч байгаа юм шиг байгаа юм. Тэгэхээр саяын тэр дурдагдсан 87.3, 89.2 гэдэг энэ 2 асуудал маань ямар асуудлыг та хэд хөндөж оруулж ирж байгаа юм бэ. Энэ хууль батлагдсантай холбогдуулаад ямар нэг байдлаар юу гэдэг юм, Төрийн хяналтын тухай хууль болоод төсвийн тухай хуулиудтай зөрчилдөх нэмэлт, өөрчлөлтүүд орж ирсэн үү, эсвэл юу гэдэг юм, төсөв батлагдсан байгаа, төсөв дээр ямар нэг байдлаар ачаалал зардал болох ч гэдэг юм уу, нэмэлт санхүүжилт үүсэх гэдэг юм уу, ийм асуудал байгаа юу.

38.4 дээр хамгаалуулагч байгууллагын нэмэлт санхүүжилтийг авч болно оо гэсэн зүйл байгаад байгаа юм. Мөн 38.3 дээр нь болохоор улсын төсөвт холбогдох шаардлагатай тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслийн санхүүжилтийг тусгаж бас санхүүжүүлнэ ээ гэсэн нэг асуудлууд байгаа юм. Энэ асуудлууд бол зүгээр ерөнхий тунхгийн зүйл заалтаар орж байна уу, эсвэл яг тодорхой, юу гэдэг юм ирэх оноос эхлээд 24 оноос бид нар зайлшгүй тавигдах шаардлагатай ийм төсвийн асуудлууд байна уу, үгүй юу, техник тоног төхөөрөмж, санхүүжилтийг бүрдүүлэхтэй холбоотой, ямар ер нь зүгээр төсвийн үүрэг хариуцлага энэ хуулийн хүрээнд

хүлээлгээж байгаа ийм зүйлүүд байгаа юм бэ. Энэ дээр нэг тодруулж хэлээч.

Г.Занданишатар: Хишгээгийн Нямбаатар сайд хариулна.

Х.Нямбаатар: Би Тэмүүлэн гишүүний асуултад хариулъя. Энэ 87.3 гэдэг заалт бол цагдаагийн албан хаагч шилжин ажиллах болсноос шалтгаалж эхнэр, нөхөр нь хөдөлмөрийн гэрээгээ цуцлахад хүрвэл түүнийг тэргүүн ээлжид ажлаар хангах бөгөөд ажлаар хангаагүй нөхцөлд ажилгүй байсан хугацааны эрүүл мэндийн болон НДШ-ийг тухайн үед мөрдөж байгаа цалингийн доод хэмжээгээр тооцож улсаас олгоно оо гэдэг энэ Цагдаагийн байгууллагын албан хаагч Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулиар эдэлж байгаа, энэ тогтвор суурьшилтай ажиллах хөдөө орон нутагт, шилжин ажиллаж байгаа хүмүүст гэр бүлийн гишүүдийг нь ажилтай байлгахтай холбоотой ийм зохицуулалт гэж товчхондоо ойлгож болно.

Тэр хот, суурин газрын асуудлыг бол яриагүй гэж бодож байгаа. 89 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг бол аймгийн төвөөс бусад суманд тасралтгүй ажиллаж байгаа цагдаагийн алба хаагчид 30 сарын үндсэн цалинтай нь тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг 5 жилд нэг удаа олгодог энэ зохицуулалт одоо ч гэсэн хүчин төгөлдөр байгаа. Тийм учраас дотоодын цэргийн алба хаагчдыг дотоодын цэргийн байгууллагыг ер нь бэхжүүлэх тал дээр Монгол Улсын ЗГ-аас 2017 оноос хойш өнөөдрийг хүртэлх хугацаанд тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулж байгаа. Энэ бид нар улсын онц чухал объектын харуул хамгаалалтыг бүхэлдээ дотоодын цэрэг рүү шилжүүлэх ийм шат дараатай ажлууд хийгдэж байгаа. Ялангуяа сум суурин газруудын ундны усны хамгаалалт, онц чухал объектын хамгаалалт, нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдлын үед цагдаагийн байгууллагад дэмжлэг

үзүүлэх гэсэн ийм үндсэн чиг үүрэгтэй ажиллаж байгаа.

Сая таны асуулт тэр хамгаалуулагч байгууллагын санхүүжилтийг авч ажиллаж болно оо гэдэг дээр жишээ авч хэлбэл, жишээлбэл бид нар Таван толгойн бүлэг ордын хүрээнд Монгол Улсын ЗГ-аас томоохон төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх, Эрдэнэс таван толгой компанийн харуул хамгаалалтыг дотоодын цэргийн байгууллага гүйцэтгэхээр ЗГ тогтоол гаргаад өнгөрсөн жил дотоодын цэргийн 810 гэдэг шинэ ангийг байгуулсан юм. Нөхцөл байдлын тухайд ер нь томоохон объектуудын гэрээт харуул хамгаалалт дээр хүний нөөцийн дутагдалтай асуудал их байна. Зарим байгууллага, улсын онц чухал объект, улсын компаниудыг хамгаалж байсан гэрээт харуул хамгаалалтын компаниудын бараг 50 орчим хувь нь урьд өмнө нь ял шийтгэл эдэлж байсан хүмүүс энэ тэр хамгаалалтын үүрэг гүйцэтгэж суларсан зөрчил энэ тэр гарсан. Ийм асуудлууд үүссэн учраас бид нар дотоодын цэргийн байгууллагыг нөгөө хамгаалуулагч байгууллагынх нь зардлаар урсгал зардлыг нь гаргуулаад дотоодын цэргийн байгууллага, объектын харуул хамгаалалтын үүргийг гүйцэтгэж байгаа.

Мөн нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдлын үед шилжиж ажиллах ийм бас давхар чиг үүрэгтэйгээр ингээд зохион байгуулалт хийж байгаа. Мэдээж хэрэг тоног төхөөрөмжийн шинэчлэлийн хувьд бол энэ цагдаа, дотоодын цэргийн байгууллага гэдгийг салгаж ойлгож болохгүй. Энэ өнөөдөр цагдаа, дотоодын цэргийн командлагч гэдэг нэг командлагчтай. Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулиар заасан үүргээ цагдаагийн байгууллага гүйцэтгэнэ, мөн ЭХХШТХ-д заасан хэрэг бүртгэлд мөрдөн шалгах ажиллагааг мөн цагдаагийн байгууллага гүйцэтгэж байгаа юм.

Дотоодын цэргийн байгууллага бол 2 үндсэн чиг үүрэгтэй. Цагдаагийн байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх, нөгөө талдаа улсын онц чухал объектыг хамгаалах ийм 2 үүрэгтэй байгаа. Тэр утгаараа төрийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн шинэчлэл нь өөрөө орчин цагийн энэ мэдээллийн технологийн ололт амжилттай цаг үеэ олж нийлж явах ёстой. Ийм учраас энэ зохицуулалтыг оруулж ирсэн.

Г.Занданшатар: Цэндийн Мөнх-Оргил гишүүн асуулт асууна.

Ц.Мөнх-Оргил: Баярлалаа. Дотоодын цэргийг бэхжүүлэх тал дээр бүх талаас нь дэмжлэг үзүүлнэ ээ. Их чухал асуудал байгаа юм. Энэ олон жилийн туршилагаас харахад бол голцуу л үлдэгдлийн зарчмаар, эсвэл санхүүждэг, эсвэл эрх зүйн зохицуулалтаар нь явж байдаг. Тэр утгаараа дотоодын цэргийн албан хаагчдыг төрийн цэргийн, цагдаагийн болон бусад хууль сахиулах байгууллагуудын албан хаагчдын нэгэн адил нийгмийн хамгаалал, цалин хөлс, сая Нямбаатар сайдын ярьж байгаа тэр гэр бүлийн хүмүүсийн НДШ төлөх гэх мэт нийгмийн хамгааллын чиглэлүүдийг нь дэмжиж байгаа юм.

Энэ дээр Байнгын хороон дээр нэлээн ярьсан л даа. Тэгээд бас тодорхой гүйцэд хариулт авч чадаагүй 2, 3 асуудал байгаа юм. Үүнийг би нэгдсэн хуралдаан дээр бас хөндөж ярьж, бас тал талдаа бодож үзмээр асуудлууд байгаа юм.

1 дүгээрт байна шүү дээ, энэ дотоодын цэргийн бүтэц бүрэлдэхүүн дээр энэ төрийн энэ бүх объектуудыг хамгаалалтад авна гэвэл нэг том асуудал гарч ирж байгаа юм. Энэ хувийн хамгаалалтын байгууллага, компаниуд чинь бол нэлээн том ачаа үүрээд явж байгаа байхгүй юу. Тэгээд бас их ажлын байр бий болгож байгаа юм. Тэгээд уул нь төрийн бодлогоороо бид нар болж л өгвөл энэ ажлын байрыг хадгалуулаад баймаар байгаа байхгүй юу. Хувийн

сектор үүрэг ном журмынхаа дагуу ажлаа гүйцэтгээд явж байвал тэр хувийн секторыг нь дэмжээд, шаардлагыг нь тавиад, тэр ажлын байраа хадгалаад явах нөхцөлийг бүрдүүлмээр байгаа юм. Тэгэхгүй бол энэ чинь нөгөө бидний төрийн бодлогоор дэмжиж байх ёстой юм, аль болохоор л хувийн секторын бий болгосон ажлын байруудыг л бид нар хадгалж үлдмээр байгаа байхгүй юу. Жишээ нь хамгийн том жишээ гэхэд л энэ сая энэ Улаанбаатар хотод чинь юу болчихлоо шүү дээ энэ олон нөгөө Си Ю, Жи 25 гээд л нөгөө олон сүлжээнүүд гарч ирээд маш олон жижигхэн, 8 нэрийн барааны дэлгүүрүүд, хоол ундааны газрууд гээд эд нар чинь хаагдахад хүрээд маш олон хүн ажлын байргүй болж байгаа байхгүй юу. Үүнийг хүртэл бид нар бодолцмоор байгаа байхгүй юу. Тэр том сүлжээний шаардлагыг хангаад, тэр сүлжээний Фрэнчайзинг авч чадах хүн хэд байна, гэтэл авч чадаагүй хүмүүсийн цаана хэдэн хүн аж амьдралгүй болж байна, хэдэн хүний орлого хаагдаж байна, хэдэн хүн ажлын байргүй болж байна гээд алхам тутамдаа бид нар тооцож үзэж баймаар байгаа юм. Тэгээд үүнийг хэдүүлээ бас их бодмоор байгаа юм. Гарцаагүй шаардлагатай юмаа л дотоодын цэргээрээ хамгаалуулдаг, үлдсэнийг нь бол тэр хувийн сектортой гэрээ байгуулаад, шаардлагаа тавиад үйл ажиллагаа нь явж байвал нэг их айхтар хөндмөөргүй байгаа юм уу. Яагаад гэвэл тэнд чинь маш олон хүн, ялангуяа энэ залуучуудын ажлын байр байгаа шүү.

2 дугаарт, энэ хуульд байна шүү дээ, энэ дотоодын цэргийн албан хаагчдыг дотоодын цэргийн командлагчийн зөвшөөрөлгүйгээр албан үүргээ гүйцэтгэж байхад нь ямар нэгэн байдлаар цагдан хорихгүй, ер нь бол яг л УИХ-ын гишүүний халдашгүй байдалтай адилхан аваачиж очиж байна. Энэ миний бодлоор ингэж явж болохгүй ээ. Тэр хууль хяналтын байгууллагуудад ажиллаж байна уу, дотоодын цэргийн алба хааж байна уу, энэ халдашгүй

байдал гэдэг чинь зөвхөн парламентдаа л хадгалагдаж байдаг. Тэгэхдээ хадгалагдах хадгалагдахдаа зөвхөн ард түмний элч төлөөлөгч учраас, ард түмний элч төлөөлөгч учраас төрийн эрх байгууллагын дээд эрх барих дээд байгууллагын гишүүн учраас нь хамгаалж явж байгаа юм шүү дээ. Үүнийг бодолцмоор байгаа юм.

3 дугаарт, энэ сая Тэмүүлэн гишүүн асуугаад яачихлаа. Бас тодорхой хариулт авч чадсангүй, энэ хар аа. Хууль тогтоомжид заасны дагуу нэмэлт хүч хэрэгсэл дайчилна гэж байгаа юм. Тэгээд нөгөө хамгаалуулж байгаа байгууллагаасаа шаардлагатай бол нэмэлт санхүүжилтийг авч ашиглах гэж байгаа юм. Ийм open эндид буюу эхлэл нь хаана байгаа юм, хаана дуусаж байгаа нь ойлгомжгүй, эрх дарх бас олгож болохгүй байх аа ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Хишгээгийн Нямбаатар сайд хариулна.

Х.Нямбаатар: Би Мөнх-Оргил гишүүний асуултад хариулъя. Эхний асуулт хувийн сектортой ажлын байр булаацалдамгүй байна аа, би яг 100 хувь санал нэг байгаа. Мөнх-Оргил сайд бид нар энд бас нэг бүтэн том дэлгэрэнгүй зураглал яримааргүй байгаа юм. Бид нар бүсчилсэн байдлаар дотоодын цэргийн 1-2 анги байгуулах ийм төлөвлөлт байгаа. Өнөөдөр төсөв дээр мөнгө байхгүй, тэгээд хамгаалуулагч байгууллагын хүсэлт буюу төрийн өмчит хамгийн томоохон компаниудын өөрсдийнх нь хүсэлтийг үндэслээд энэ дотоодын цэргийн анги байгууллагуудыг байгуулж байгаа юм. Үүнийг би товчхондоо л тэгж хэлье. Цаашид бид нар Дорноговь, энэ Сайншанд энэ нефтийн шинэ боловсруулах үйлдвэр хавьд түшиглэсэн ийм дотоодын цэргийн 1 анги бас байгуулахаар төлөвлөж байгаа юм.

Бусдаар таны ярьж байгаа шиг тэр жижиг ААН байгууллагууд, сүлжээ дэлгүүрүүдийн харуул хамгаалалтын

тухай, ерөөсөө огт ойлголт, дотоодын цэрэг хамгаалах тухай ойлголт байхгүй. Нэг үед хамгаална, тэр нь хэдийд вэ гэвэл нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдлын үед дотоодын цэрэг, нэн шаардлагатай хүнсний болон бусад энэ олон нийтийн үйлчлүүлдэг цэг, салбаруудыг хууль бус тэр үйлдэл халдлагаас хамгаалах ийм цаг үеийн шаардлагатай хамгаалалтыг л хэрэгжүүлнэ. Түүнээс биш бусдаар хувийн сектортой ажлын байр булаацалдаж байгаа зүйл байхгүй.

Бид нар баруун бүсдээ үндсэндээ юуны Говь-Алтай аймаг руу татаж байгаа, Тайшираас татаж байгаа УЦС-ын хамгаалалт, Ховд, Баян-Өлгий, одоо Увс, Архангай гэсэн нэг ийм тодорхой чиглэлүүдээр бид нар ундны усны аюулгүй байдлыг хамгаалах ийм төлөвлөлтүүд гаргаад явж байгаа.

Зүүн бүсдээ Дорнодоос салбар татаж, Хэнтийн болон Бор-Өндрийн ундны усны хамгаалалт дээр ийм жижигхэн нэгж үүсгэхээр, Дорноговь гэсэн нэг ийм чиглэлтэйгээр бид нар төлөвлөлт хийж явж байгаа. Тийм учраас хувийн сектортой ямар нэгэн ажлын байр булаацалдсан зүйл байхгүй.

Таны 3 дахь асуулт энэ 1 дүгээр асуулттайгаа уялдаж байгаа юм. Жишээлбэл, бид нар Эрдэнэс таван толгойтой хамгаалалтын үүрэг гүйцэтгэх гэрээндээ тодорхой тоног төхөөрөмжийг авах эрх зүйгээ үүгээр үүсгэхгүй бол яг өнөөдөр та өөрөө дотоодын цэрэгт та өөрөө Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдаар ажиллаж байсан хүний хувьд ямархуу хөрөнгө мөнгө төсөвлөдгийг мэдэж байгаа. Тийм учраас бид нар гэрээний үндсэн дээр санхүүжилтийнхээ тодорхой хэсгийг тоног төхөөрөмж байдлаар авах эрх зүйн үндэслэлээ энд гаргаж ирж байгаа л гэдгийг ойлгож болно. Түүнээс бид нар ингээд хамгаалуулагч байгууллагаасаа тоног төхөөрөмж, бүх зүйлээ аваад энэ талаас улсын төсөв дээр давхар, хөрөнгө

2022 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 22-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

мөнгө аваад байгаа, ийм давхардсан төсвийн үрэлгэн зохицуулалтын тухай ерөөсөө огт дурдаагүй ээ гэдгийг хэлье.

2 дахь асуудал дээр энэ манай бодлогын газрынхан томъёолохдоо гишүүдэд буруу ойлгогдохуйцаар томъёолчихсон байгаа. Бид нар үүнийг Байнгын хороон дээр уг нь ярьсан, үүнийг Цолмон, хэн Анхбаяр 2 хэдүүлээ хэлэлцүүлгийн шатанд эргээж хармаар байгаа юм. Үүнийг ганцхан л өгүүлбэр болгочихъё. Улсын онц чухал объектыг хамгаалж байхад хамгаалж байгаа этгээдийг баривчлах, цагдан хорих ийм нөхцөл байдал үүссэн үед дотоодын цэргийн командлагчид мэдэгдээд, орных нь хүнийг уг объект дээр томилж үлдээгээд, цааших процессын ажиллагаа үргэлжилж болно гэдэг агуулгаар уг нь бид нар бичиж орж ирсэн. Гэтэл ингээд бичилтийн явцад явсаар байгаад халдашгүй дархан эрх рүү оччихсон юм. Улсын онц чухал объектыг хамгаалж байсан 2 объектыг хамгаалж байсан 2 постын харуулыг одоо юу гэдэг юм танхайрсан, бүлэглэж хүн зодсон ч гэдэг юм уу ийм асуудлаар хойшлуулжгүй баривчлах, цагдан хорих асуудал үүссэн тохиолдолд объект эзгүйрчих гээд байгаа юм аа. Тэр тохиолдолд нь дээд удирдлагад нь мэдэгдээд, орных нь хүнийг томилуулаад дараагийн процессын ажиллагаа үргэлжилж болно оо гэсэн ийм агуулгаар зохицуулалтыг нь оруулж ирье. Бид буруу ойлгуулж томъёолол бичсэн бол бас гишүүдээсээ хүлцэл өчье өө гэдгийг хэлье.

Г.Занданшатар: Цэндийн Мөнх-Оргил гишүүн тодруулъя, 1 минут.

Ц.Мөнх-Оргил: Албан үүргээ гүйцэтгээд харуул хамгаалалтад зогсож байхад нь баривчлахгүй байх л хэрэгтэй л дээ. Тэгэхдээ тэрийг энэ хуульдаа биш бараг процессын хуульдаа оруулчихвал илүү зохимжтой байж магадгүй л юм шиг байна. Тэр эхний асуудал Нямбаатар сайд аа, Та нар маань сайн бодоорой, жишээ нь Эрдэнэс таван толгой, нэг

хувийн компанитай гэрээ хийгээд ажиллаад явж байсан бол дотоодын цэрэг очих юм бол тэр чинь бас л нөгөө тэр юутай нь хувийн сектортой бизнес булаацалдах л юм руу л орно шүү дээ. Тэрийг сайн хараарай.

Зүгээр хамгийн гол юм бол ерөөсөө л ийм л надад харагдаад байгаа юм. Энэ дотоодын цэргийн яг үүрэг функц нь яг юу байх юм бэ. Яг цагдаагаасаа юугаараа ялагдах юм. Цагдаа, дотоодын цэрэг 2 яг хаана яаж холбогдох юм, хаана яаж команд бүтэц, төсөв мөнгө нь яаж салах юм, салах юм уу, салахгүй юм уу, хувийн хамгаалалтын компаниудтай ямар хамтын ажиллагаатай байх юм, ямар харил ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Хишгээгийн Нямбаатар сайд эхлээд хариулна.

Х.Нямбаатар: Мөнх-Оргил сайд аа, энэ нөгөө Эрдэнэс таван толгой дээр нэг компани байсан юм. Их л ар өврийн хаалгатай юм. Тэр компанийг бид нар үнэхээр бас болохгүй байна аа, саяын нөгөө хулгайн нүүрс гэдэг асуудал ч яригдаад ингээд өөрчлөх зүйл болсон юм. Тэгээд бид нар ер нь юмыг аягүй хурдан мартаж байгаа юм. Сая бид нар оны эхний 4 сарын байдлаар Цагаан хаданд 12000000 тонн нүүрс овоорчхоод байна аа, шинэ нүүрсээ зарж чадахгүй нь ээ, төсвийн орлого бүрдэхгүй нь ээ, тасарлаа гээд хүнд байдал үүсээд манай Наранбаатар гишүүн эд нар мэдэж байгаа, энэ шинэ байгуулагдсан анги чинь өнөөдрийн энэ 30 сая тонн нүүрс гарах энэ онд бид нар бараг рекорд тогтоож байгаа шүү дээ. Энэ хэмжээнд халдвар хамгааллын дэглэм журмыг сахиулж чадсан юм аа. Тэгэхээр дотоодын цэрэг энэ бас улсын экспортын томоохон хэсгийг бүрдүүлдэг томоохон ААН-үүд дээр төрийн бодлоготой уялдаад энэ хулгайн нүүрснээс сэргийлэх энэ чиглэл дээр илүү их үр дүнгүүд гаргаж эхлээд байгаа юм гээд ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: 82 Нямдаваа цагдаагийн хурандаа.

Мөнх-Оргил гишүүний асуултад хариулъя, ЦЕГ Нямдаваа. Гишүүний түрүүний дурдаад байгаа нөгөө бүх хувийн хэвилийн байгууллагуудын харуул хамгаалалтыг авах гээд байна гэсэн ойлголт байгаад байх шиг байна. Дотоодын цэргийн тухай хуулийн 5.1.4 дээр улсын онц чухал болон шаардлагатай бусад объектуудын жагсаалтыг бол ЗГ тогтоохоор байгаа. Тэгэхээр дотоодын цэргийн командлагч гэдэг юм уу, дотоодын цэргийн байгууллага маань дураараа бол ямарваа нэгэн хуулийн этгээд, ААН, объектыг бол авахгүй. Заавал ЗГ-ын тогтоолоор заасан жагсаалтад орсон байгууллагыг авна гэсэн үг.

2 дугаарт нь, дотоодын цэргийн үндсэн чиг үүрэг нь юу байх вэ гэж асууж байна. Дотоодын цэргийн тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд үндсэн чиг үүргийг бол дараах зургаагаар бол тогтоосон байгаа.

1 дүгээрт нь, улсын онц их л объектыг хамгаалах,

2 дугаарт нь нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах, гэмт хэргийг таслан зогсооход цагдаагийн байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх,

3 дугаарт нь гамшиг, аюулт үзэгдэл, осол аюул тохиолдсон тохиолдолд аврах, хор уршигийг арилгах, хойшлолгүй сэргээн босгох ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх буюу гамшигаас хамгаалах байгууллага ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Нямаагийн Энхболд гишүүн.

Н.Энхболд: Дотоодын цэргийг төрийн цэргийн байгууллага болгосон, тэгэхээр энэ талаас нь аваад үзвэл тухайлбал цагдаатай адилхан эрхтэй,

үүрэгтэй, хангамжтай байх энэ асуудлуудыг нь зарчим хувьд дэмжиж байна. Саяын яамны танилцуулсан нь дээр нэмэгдээд энхийг дэмжих, террорист үйлдлийн сөрөг тусгай ажиллагаанд оролцох, мэргэжлийн ажиллагаанд оролцох гэсэн ийм эрх үүрэг нэмэгдэж байна гэж ойлголоо. Энэ юмнуудаа дотоодын цэргийн үүрэг дотор нэмж тусгасан уу. Урьд нь энэ байхгүй байсан үгнүүд санагдаад байх юм. Хэдийгээр яг практик дээр, дотоодын цэргээс ч гэсэн хүмүүсийг энхийг дэмжих ажиллагаанд тодорхой тоогоор явж байгаа ч гэсэн. Тэгэхээр хуульдаа үүнийг оруулсан уу, үгүй юу гэдгийг нэг тодруулъя.

2-т, Мөнх-Оргил гишүүнтэй ярьж байгаа юмнууд ерөнхийдөө давхцаад байна аа, би сая бас Байнгын хороон дээр яригдсан асуудлаар сайдтай асууж үзсэн, яригдаж үзсэн. Энэ гэмт хэрэг үйлдэж байхад нөгөө хэргийн газраас үйлдлийнх нь нотлох баримттайгаар баривчилбал энэ ойлгомжтой. Албан үүргээ гүйцэтгэж байх үедээ энэ дотоодын цэргийн командлагчийн зөвшөөрөлгүйгээр албадан саатуулах, цагдаж хорих, баривчлахад нь бас тодорхой хязгаарлалт тавьж би бол болно гэж бодож байна. Гэхдээ үүнийг харин заавал ерөнхий командлагчийн хэмжээнд очиж хэрэг шийдэж байх шаардлага байна уу. Эс үгүй бол яг тухайн харуулыг тухайн үүрэг гүйцэтгэж байгаа хүмүүсийг тодорхой хугацаанд томилдог тэр нэгжийнх нь удирдлага хурдан шийдээд солиод баривчлуулаад явуулдаг юмыг нь хийхгүй бол анги дээр очно, дээшээ явна, штаб дээр очно, тэгээд командлагчид хүрнэ. Тэгсээр байтал энэ хооронд чинь бас асуудал гарах юм биш биз дээ. Заавал командлагчид хүрч байх хэрэг байна уу, үгүй юу, яагаад ингэж хийсэн юм. Үүнийг нэг бодолцох хэрэгтэй юм байж байна.

Түүнээс орон байр, албан тасалгаа, тэр үзлэг нэгжлэг хийх энэ

тэр бол арай болохгүй юм орчихсон байна лээ, тэгээд буруу томъёолсон юм байна, тэрийг ойлголоо. Энэ дээр нэг тайлбар өгөх хэрэгтэй байна.

Энэ дагалдаж явж байгаа хууль дотор нэг ийм зүйл байгаа юм. Зөрчлийн дотоодын цэргийн хамгаалалтад байгаа объект гэсэн ойлголт байгаа. Түүнд нь яг юу орох юм бэ гэдгээ бас аль хууль дээр юм нь тодруулж өгөх хэрэгтэй байна, жишээ нь томоохон ААН-үүд юу гэдэг юм, уурхай байдаг юм уу. Яг үндсэн үйл ажиллагаа явуулж байгаа үйл ажиллагаанаас гадна тэндээсээ хол зайтай газар нэг юу гэдэг юм, туслах аж ахуйн ч байдаг юм уу, аж ахуйн хаашаа нь ч байдаг юм уу, нэг ийм юм байж байвал түүн дээр заавал дотоодын цэргийг аваачиж цэргийн албан хаагчаар хамгаалуулж байх хэрэг байна уу, үгүй юу. Тэнд хувийн хэвилийнхэн хангалттай хийчихнэ шүү дээ, бүрэн хангалттай хийчихнэ. Гэрээгээ байгуулаад л үүрэг хариуцлагыг тодорхой болгоод л хийчихнэ биз. Тэгэхээр энэ дотоодын цэргийн хамгаалалтад байгаа объект гэдгээ бас тодруулмаар юм шиг санагдаж байна надад. Бүх юмыг дотоодын цэрэг нэртэй л байвал тэрийг нь дотоодын зэрэг хамгаалуулах гэж оролдож бид нар угаасаа хэрэггүй шүү дээ. Зардал мөнгө талаасаа ч, ачаалал талаасаа ч тэр, төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагууд, хувийн хэвилийн байгууллагууд хэрэгжүүлж байх ёстой гээд энэ төрийн бодлого яваад байгаа бол үүнийхээ хүрээнд энэ асуудлаа тодруулмаар байна, эсвэл ядаж дүрэм журам гарвал, эсвэл болж өгвөл энэ хууль дээрээ яг ямар ямар хэсгүүд байна гээд тодорхой заагаад өгчихвөл саяын Мөнх-Оргил гишүүний яриад байгаа шиг, сая миний тавиад байгаа шиг ийм асуудлууд гарахгүй. Объектынх нь заагийг ач холбогдлоор нь хийгээд өгчих хэрэгтэй юм байна аа. энэ дээр ямар бодолтой байна вэ. Зарчмын хувьд бол хэлэлцэхийг нь дэмжинэ ээ, тэгээд шаардлагатай бол би хэдийгээр яг энэ Байнгын хороонд нь байдаггүй ч гэсэн

саналын томъёолол оруулаад хэлэлцүүлэгт нь оролцож болно оо гэж бодож байна.

Г.Занданшатар: Хишгээгийн Нямбаатар сайд хариулна.

Х.Нямбаатар: Баярлалаа. Энхболд гишүүний асуултад би хариулъя. Төрийн цэргийн байгууллага гэдэг утгаараа дотоодын цэрэг нь төрөлжсөн болон дэмжлэг үзүүлэх, энхийг дэмжих, террорист үйлдлийн сөрөг тусгай ажиллагааны гэсэн ийм нэгжүүдтэй болгож, төрийн цэргийн байгууллагын нэг нэгжийнхээ хувьд саяын дурдсанчлан ийм нэгжийн хэлбэрээр зохион байгуулагдаж ажиллахаар энэ хуульчилж өгч байгаа юм. Ингэж хуульчилж байгаагийн гол агуулга нь цагдаа, дотоодын цэргийн байгууллага энхийг сахиулах ажиллагаанд оролцох эрх зүйн үндэс нээгдсэн. Саяхан бас Монгол Улсын ЗГ-ын хуралдаанаар энэ асуудал дэмжигдсэн, цаашид Нэгдсэн үндэстний байгууллагын энхийг сахиулах ажиллагаанд цагдаагийн тэр чиг үүргийг гүйцэтгэхээр бас оролцох бэлтгэлээ Монгол Улсын цагдаа, дотоодын цэргийн байгууллага бэлтгэж байгаа. Үүнийхээ хүрээнд бид нар энэ нэгжээ тусгайлан энэ хуульд заасан энэ хэлбэрээр нь зохион байгуулж байгаа гэж ойлгож болно. Өмнө нь яг таны хэлж байгаагчлан Зэвсэгт хүчний энхийг сахиулах ажиллагаанд ордог энэ нэгжид багтаж цагдаа, дотоодын цэргийн байгууллагаас цөөн тооны төлөөлөл явдаг байсан бол Нэгдсэн үндэстний байгууллагын энхийг сахиулах ажиллагаанд тусдаа цагдаагийн корпус явах ийм боломж нөхцөл бүрдэж байгаа. Энхийг сахиулах ажиллагааны үеэр цагдаагийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх, энэ хүрээнд дотоодын цэргийн байгууллага нэгдэхээр болж байгаа гэдгийг хэлье.

Дараагийн дугаарт, ер нь бол дотоодын цэрэг, тэр хувийн секторын объектуудыг ер нь хамгаалах эрх зүйн орчин хуулиараа хаалттай гэж ойлгож

болно. Монгол Улсын ЗГ-ын тогтоолоор онц чухал объектын жагсаалтыг баталдаг, ингэхдээ энэ онц чухал объектын жагсаалтад нэр нь дурдагдаад ЗГ-ын тогтоол батлагдсанаар тэр тухайн төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн тодорхой, хамгаалалтын хамгаалуулагч гэдэг тэр томъёоллоор онц чухал объектын жагсаалт багтдаг учраас ер нь бол цаашид хувийн сектортой ноцолдож, ажлын байрыг булаацалдах ийм ойлголт бараг байхгүй ээ.

Би түрүүн ерөнхийдөө товчхон хэлсэн, одоо бид нарт нэг 2 бүс нутагт тусдаа дотоодын цэргийн томоохон нэгжүүдийг байгуулах ийм шаардлага байгаа. Энэ нь дотоодын цэргийн байгууллагын цаашидын хөгжлийн тэр тодорхой баримт бичгүүдэд бид нар тусгалаа олсон. Нөгөө талдаа нийгмийн дэг журмыг сахиулах, нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдлын үед цагдаагийн байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх байдлаар ийм төлөвлөлтөд тусгасан байдлаар бид нар томъёолж байгаа гэдгийг түрүүн хэлсэн байгаа.

Таны хэлсэн тэр би саналыг бүхэлдээ хүлээж авч байна. Тэр юутай холбоотой, заавал командлагчийн түвшинд асуудал, шийдэлгүйгээр тухайн нэгжийн удирдлагад нь танилцуулаад, орных нь хамгаалах, Дотоодын цэргийн алба хаагчийг томилуулаад эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа цаашид ердийн журмаараа үргэлжилнэ ээ гээд. Мөнх-Оргил гишүүний хэлж байгаагчлан юуны ЭХХШТХ-д дурдах юм бол бүх ийм халдашгүй болон тодорхой зөвшөөрөл авдаг нэгжүүдийг энэ эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх хуульд бичих юм бол энэ эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх хууль бол бас боломжгүй ээ гэж хууль зүйн техникийн хувьд бол би боломжгүй гэж ойлгож байгаа. Тийм учраас дотоодын цэрэг дээр нь яг саяын байдлаар үгчлээд, тэгээд дээр нэгжийн удирдлагад нь мэдэгддэг байдлаар ингээд

процесс үргэлжлүүлэхээр хуульчилж өгөх нь зөв юм байна гэж ойлголоо.

Г.Занданшатар: Нямаагийн Энхболд гишүүн тодруулъя, 1 минут.

Н.Энхболд: Тийм, миний эхний асуулт нь нөгөө одоо хуулиар дотоодын цэргийн чиг үүрэг гээд заачихсан юмнууд дотор энэ энхийг дэмжих, террорист үйлдлийн эсрэг тусгай ажиллагаанд оролцох гэдэг үг чинь байгаа юу, үгүй юу гэдгийг л тодруулж байгаа юм. Байгаа бол хамаа алга, тэнд байгаа бол нэгжээ хийгээд явчих, байхгүй бол чиг үүргээ хуульдаа тусгаж байгаад дараа нь тэрийгээ гүйцэтгэх нэгжийнх нь тухай асуудал нь зөв байх гэж бодож байгаа юм.

Тэр хамгаалагдах объектын хувьд яах вэ, жагсаалтаар нь ингээд гаргачихна л даа, одоо юу гэдэг юм. Эрдэнэс таван толгой ч гэдэг юм уу. Оюутолгой ч гэдэг юм уу. Тийм ээ, тэгэхдээ түүн дотор чинь түрүүн би хэлсэн шүү дээ, нэг нөгөөдхөөсөө нэг арваад километр газар байж байгаа аж ахуйн хашаа ч байдаг юм уу, нэг хэдэн малтай туслах аж ахуйнхаа юмыг заавал цэрэг очиж хамгаалж байх хэрэг байна уу, үгүй юу. Тийм учраас энэ ЗГ-ын объект, ЗГ-аас объектынх нь нэр гарлаа ч гэсэн тэр объект дотор энэ энэ хэсэг нь ерөнхий юмнуудаар зааж байна шүү дээ, заавал цэрэг хамгаална, энэ нь хувийн компаниуд байж болно оо гэсэн юм яачихвал саяын ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Нямдаваа 82.

Эрхэм гишүүний асуултад хариулъя, ЦЕГ-ын Нямдаваа. Дотоодын цэргийн гүйцэтгэх үндсэн чиг үүрэг дээр нь террорист сөрөг тусгай ажиллагаанд оролцох, тусгай ажиллагаанд оролцох гээд үндсэн чиг үүргийг нь бол заагаад өгчихсөн байгаа. Энэ үйл ажиллагааны хүрээнд юуг ойлгох вэ гэвэл 16.1 дээр нь цагдаагийн байгууллагатай хамтран террорист сөрөг тусгай ажлыг таслан зогсоох ажиллагаанд бол оролцоно оо

гэдэг ерөнхий чиглэлийг нь заачихсан байгаа.

Түрүүн нөгөө нэг ЗГ-ын тогтоолоор объектын нэрийг авчхаад хүрээ хязгааргүй авчих юм биш биз дээ гэдгийг бол дотоодын цэргийн нөгөө алба ажиллагааны журмаараа бол ЗГ-аас баталсан ийм албан усалгааны журам гардаг, энэ журмынхаа дагуу улсын онц чухал объектыг хамгаалах тэрний хүрээ хязгаарыг нь бол тогтоож өгдөг болно оо, тийм болно. Энхийг дэмжих болохоор энхийг дэмжих, нөгөө сахиулах ажиллагааны хуулиараа зэвсэгт хүчин, бусад цэрэг гэсэн байдлаар ингээд зохицуулагдаад тэр хуулиараа явчхаж байгаа гэсэн үг.

Г.Занданшатар:

Жигжидсүрэнгийн Чинбүрэн гишүүн асуулт асууна.

Ж.Чинбүрэн: Баярлалаа. Дотоод цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг ерөнхийд нь утгаар нь дэмжиж байна аа. Энэ дээр би нэг 2 гуравхан нэг санаа нэмье гэж бодоод, тэгээд та хэд бас ажлын хэсэг дэмжигдээд хэлэлцэх ажлын хэсэг дээр энэ санааг бас оруулаасай гэж хүсэж байна. Тэр юу байна вэ гэхээр, ер нь бол бид энэ цэрэгжилтийн бэлэн байдал, иргэдийнхээ давтан сургалт, энэ бэлэн байдлыг хангах энэ чиглэлээр нэгэнт энэ хуулийг хөндсөн юм чинь эндээ бас тусгаж, төсөв энэ тэр суулгаж өгч баймаар байх юм. Жишээлэх юм бол бид 10 жилд байхдаа бол цэрэгжилтийн хичээл гэж ордог байлаа, одоо 10 жилийн сургуулиуд тэрийг үзэж байна уу, үгүй юу. Автомат АК энэ тэрийг чинь задлаад буцаагаад угсраад гар буу энэ тэрийг чинь магазин энэ тэр цэнэглэдэг энэ тэр, тэрийг чинь сурдаг байлаа шүү дээ. Ялангуяа энэ дээд боловсролтой болж байгаа залуучууд, тэр дотроо эмч, эмнэлгийн ажилчид энэ цэрэгжилтийн сургалтын юм байхгүй, нөгөө цэрэгт явдаггүй учраас энэ чиглэлээр мэдлэг их дутмаг, тэгээд одоо дэлхийн нөхцөл

байдал бас тийм амаргүй байгаа энэ нөхцөл байдалд, ер нь бол Швейцарын иргэдээ цэрэгжилтэд бэлтгэдэг бага зардлаар тогтмол жил болгон одоо ээлж дараалуулан 14-21 хоногоор байриуулан цэрэгжилтийн бэлтгэл хийлгэдэг энэ технологи нь өөрөө их зөв юм гэдгийг бас олон хүмүүс яриад байдаг. Зардал багатай, тэгээд иргэдээ цэрэгжилтэд сургадаг бэлтгэдэг. Тэгэхээр энэ дотоодын цэргийн энэ хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт дээр энэ зүйлийг тусгах боломж бий юү. Мэдээж энэ Батлан хамгаалах хуульдаа орох л байх, гэхдээ үүнийг эндээ тусгаж оруулж өгч, ер нь иргэдээ цэрэгжилтэд бэлтгэх, боловсрол олгох чиглэлд, бас дотоодын цэргийн хүчийг бас дайчилъя гэсэн энэ санааг оруулж өгөөсэй гэж хүсэж байна. Энэ дээр хариулт өгөхгүй юү.

Г.Занданшатар: Нямбаатар сайд хариулна.

Х.Нямбаатар: Би Чинбүрэн гишүүний асуултад хариулъя. 1992 оны шинэ Үндсэн хууль батлагдсаны дараа Үндсэн хуулийг дагаж хэд хэдэн том бодлогын баримт бичгүүд батлагдсан юм. 1994 онд шиг санаж байна, Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Батлан хамгаалах үзэл баримтлал, Цэргийн номлол, Гадаад бодлогын үзэл баримтлал гэсэн ийм Үндсэн хуулийг дагасан бодлогын томоохон баримт бичгүүд батлагдсан юм. Энэ дотор батлан хамгаалах тэр бодлогын баримт бичиг дотор цэрэг эх оронч хүмүүжлээр хүмүүжүүлэх саяын таны хэлдэг энэ бүх зорилтууд үндсэндээ тусгагдсан. Тэгэхээр энэ бодлогын баримт бичиг нь өөрөө батлан хамгаалах энэ салбарын хууль тогтоомж болж, сүүлд 2015 онд шинэчлэгдсэн. Цаашид таны хэлж байгаа энэ асуудал бол үндсэндээ энэ батлан хамгаалах салбарын бодлогын баримт бичгүүд дээр илүү детальчилж тусгагдаж явах ёстой. Швейцар болон бид нарын үлгэр жишээ авдаг улс орнууд, БНСУ гэх мэт энэ улс

орнуудад бол хүн болгоныг цэрэгт татаж нэг талдаа төлөвшил олгох, цэрэг эх оронч хүмүүжил олгох ийм агуулгаар явдаг. Бид өнөөдөр бас төсөв санхүүгийн нөхцөл байдлаасаа шалтгаалж нийт цэргийн насныхаа залуучуудын тодорхой хувийг л зэвсэгт хүчин, хилийн цэрэг, дотоодын цэрэгт хугацаат цэргийн албан хаагчаар татаж, цэргийн боловсрол эзэмшүүлэх ийм чиглэлээр ажиллаж байгаа юм. Зүгээр бид нарын тэр хамгийн их хардаг Израил гэх мэт энэ улсад бол бүр эрэгтэй, эмэгтэйгүй цэрэгт татдаг, хүн болгоныг яг адилхан, нэг орчинд байлгаж, нөгөө хүнийг үзэх үзэл, ертөнцийг үзэх үзэл нь яг адилхан гэдэг тэр төлөвшил олгодог ийм тэргүүн туршилагууд бий. Тэгэхээр үүнийг бол цаашид батлан хамгаалах салбарын энэ бодлогын баримт бичгүүдэд тусгаад, цаашидаа үе шаттайгаар залуучуудыг ялангуяа бүхэлд нь цэрэг татаж, тийм ээ, хуарангийн амьдрал үзүүлээд хүн болгон хөрөнгө чинээ бүх байдлаараа ялгаатай хэдий ч хүн адилхан гэдэг тэр суурь тэр хүмүүжил, ухагдахууныг өгөх чиглэл дээр бид нар бас бодлого барьж ажиллах л ёстой гэж би яг тантай адилхан бодож явдаг хүний нэг ээ.

Г.Занданшатар: Нанзадын Наранбаатар гишүүн асуулт асууна.

Н.Наранбаатар: Одоо байгаа хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжийн хүрээнд дотоодын цэргийн албан хаагчдын нийгмийн асуудал, энэ юмнууд нь ер нь ямархуу байдаг юм, бодвол бусад цагдаа, онцгой, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагуудтай харьцуулахад нийгмийн асуудал хангамж нь бага байдаг юм байна гэж ойлгож байна, тийм. Тийм учраас энэ бусад энэ байгууллагуудтайгаа ижил түвшинд аваачих бол зайлиггүй шаардлагатай байгаа нь тодорхой байгаа байх гэж бодож байна.

Тэгээд энд хэдий хэмжээний төсөв, ер нь хэдэн хүн одоо энэ юунд

хууль батлагдсанаар хамрагдах болох юм, хэр их хэмжээний төсөв энэ улсын төсөв дээр нэмэгдэж орж ирэх юм бол, тийм хууль нь хэзээнээс эхэлж хүчин төгөлдөр болоод ингээд явах бол оо гэсэн нэг ийм багцаа авчихмаар байгаа юм.

2-т нь, гэвэл тэр хувийн хэвилийн хувийн харуул хамгаалалтын үйл ажиллагааны урдуур ороод төр бүх юмыг хийж байна гэдэг нэг талаасаа, нөгөө талаасаа бас зайлиггүй, бас энэ дотоодын цэргээр хамгаалуулах зайлиггүй шаардлага гардаг л даа, тухайлбал, тэр хилийн боомтын асуудал, төрийн өмчит томоохон ААН объектуудыг хамгаалуулах гээд ийм асуудлууд бол гардаг аа. Тэгээд үүнийг бол би ойлгохдоо энэ ЗГ-аас баталж гаргадаг жагсаалтуудаасаа хязгаарлаад өгчих юм байна шүү дээ. Тэгэхээр зэрэг нөгөө бусад хувийн ААН-үүд рүү хамаагүй ороод ингээд хүсэлт өгсөн болгон дээр очоод ажиллаад байх боломж нь үүгээр бол хязгаарлагдчих юм байна гэж ойлгож байна.

Ер нь энэ, ялангуяа энэ суманд, хөдөө орон нутагт бол энэ дотоодын цэргийн энэ орон тоо, төсөв нь хүрэлцээгүй байдгаас болоод зайлиггүй хамгаалуулах шаардлагатай тухайлах юм бол энэ сумдын цэвэр усны эх үүсвэр энэ тэр одоогоор хамгаалалт муутай л, эзэнгүй л байдаг байх гэж бодож байгаа юм. Тийм, тэгэхээр энэ дээр та бүхний өнөөгийн байгаа энэ орон тоо юмнууд хэр байна вэ. Цалин хангамж, нийгмийн баталгаа муу учраас тэнд ажиллах сонирхолтой залуучуудын тоо бас бага байдаг болов уу гэж бодож байгаа юм.

Тэгэхээр энэ хууль батлагдсаны дараагаар бас тодорхой хэмжээгээр, ялангуяа хөдөө орон нутагт ажиллах энэ залуучуудын энэ сонирхол нэмэгдэж, зарим энэ шаардлагатай ундны цэвэр усны эх үүсвэр гэх мэтийн зүйлүүд бас хамгаалалттай болох болов уу л гэсэн л ийм л зүйлийг би харж байна.

Тэгээд ер нь энэ хуулийн төслийг дэмжиж байгаа, тэгээд сүүлийн үед, ялангуяа дотоодын цэрэг ч биш төрийн албанд ажиллах хүн байхгүй болсон, ялангуяа хөдөө орон нутаг ажиллах хүн байхгүй болсон. Тэгээд хувийн ААН-үүд, ялангуяа уул уурхайн бүс нутагт бол уул уурхайн компаниуд руу л ороод шилжээд ингээд явчихдаг учраас бас энэ хууль зайлшгүй бас гарах шаардлагатай болов уу л гэж бодож байна.

Тэгээд миний түрүүний асуусан асуулт, одоогийн байгаа байдал, цалин хангамж нь ямар байгаа юм, тэгээд үүнийг ингээд энэ хууль батлагдаад нэмэгдсэнээр хэдий хэмжээний төсөв хөрөнгө улсын төсөвт шаардлагатай болох юм, тэгээд ямар шинэ эерэг зүйлүүд гарч ирэх юм бол оо л гэсэн ийм зүйлүүд

Г.Занданшатар: хэн хариулах уу. 80 Чингис бригадын генерал, Дотоодын цэргийн штабын дарга.

Наранбаатар гишүүний асуултад хариулъя, Дотоодын зэргийн штабын дарга, бригадын генерал Чингис байна. Тантай бол ямар нэгэн санал нэгтэй байна. Ерөнхий байдлаар бол 14 онд анх Дотоодын цэргийн хуулийг хүчингүй болгоод буцаад 17 онд шинээр байгуулахад бас авсан ч юм байгаа, алдсан ч юм байгаа. Энэ дээр бид нар бол ерөнхийдөө төрийн цэргийн байгууллага гэж тооцогддог. Цагдаагийн байгууллагынхаа алба хаагчтайгаа нэгэн адил, бас төсөв санхүү нь явж байгаа. Энэ дээрээ зарим тохиолдолд Цагдаагийн албаны тухай хуульд заасан зарим эдийн засгийн болон нийгмийн баталгаа нь хаягдсан байгаа, яагаад гэвэл бид нар бол цагдаагийн байгууллагын ажилтан биш, төрийн цэргийн байгууллагын ажилтан, дотоодын цэргийн байгууллага. Цагдаатайгаа яаж нэгддэг вэ гэхээр бид нар бол зарим тохиолдолд цагдаагийн хүч хэрэгсэл хүрэлцэхгүй тохиолдолд дэмжлэг үзүүлэх байдлаар хэв журам сахиулах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг

хангах, гэмт хэргийг таслан зогсоох, террорист сөрөг ажиллагааг гэх мэтчилэн байдлаар ихээр оролцдог. Тийм учраас бид нарын саяын энэ хуульд хаягдсан байгаа зарим эрх зүйн байдал, зарим энэ нэмэгдлүүдийг нөхөх байдлаар энэ хуульд оруулж байгаа.

Бусад төрийн цэргийн байгууллагатай бодоход бас ерөнхийдөө цалин ижил, гэхдээ онцгой байдал, шүүхийн шийдвэр, ерөнхий газар чинь бас төрийн цэргийн байгууллага гэж тооцогдож байгаа. Түүн дээр бас энэ зарим нийгмийн асуудал тэр хуулиуд руу орчихсон байгаа. Дотоодын цэргийн хуульдаа энэ юм нь хаягдсан болохоор бид нар нөхөх байдлаар л орж байгаа. Энэ нөхсөнөөр бид нар бас нэлээн олон асуудал шийдэгдэнэ. Түүний нэг нь бол таны хэлээд байгаа энэ тогтвор суурьшилтай ажиллах тэр нөхцөл байдлаар бид нар хангагдана. Яагаад гэвэл өнөөдрийн байдлаар цагдаагийн байгууллага, ер нь дотоодын цэргээс хүн хүчээ авах аягүй их дуртай, яагаад гэвэл нэлээд бэлтгэгдсэн хүчин, цэргийн алба хаасан улсуудаас бид нар дотоодын цэрэг цагдаагийн албанаас нөөцөө хангадаг, дээрээс нь бэлэн ажиллаж байгаа дотоодын цэргийн албан хаагч нар цагдаагийн байгууллагад шилждэг, яагаад гэвэл тэнд бол давхар, зарим тохиолдолд илүү нийгмийн баталгаа, эдийн засгийн баталгаатай болохоороо ордог. Эсрэгээрээ цагдаагийн байгууллагаас дотоодын цэргийн байгууллагад орох сонирхолтой хүмүүс байдаггүй ээ. Тийм учраас бид нар энэ хуулийг батлаад хэрэгжүүлбэл энэ асуудал аяндаа арилаад дотоодын цэрэгт алба хаагч нар маань тогтвор суурьшилтай ажиллана гэж ойлгож болно. Баярлалаа.

Бусад таны асуусан 2 дахь асуудал нэг уучлаарай, төсөв санхүүтэй холбоотой асуудал, тэр бол орон тооны асуудалтай холбогдолтой байгаа. Энд бол төрийн цэргийн байгууллагын энэ нийт хүн хүч, эд нар нь бол төрийн

нууцын жагсаалтад багтсан байгаа болохоор бол энд бол танд нээлттэй хийх боломжгүй байна. Гэхдээ тусад нь таны асуултад бас хариулахад бол бэлэн байна аа. Баярлалаа.

Төсвийн талаар ямар нэгэн өнөөдрийн байдлаар нэг дарамт бид нар төсөв дээр нэг нэмэлт төсөв одоогоор шаардагдахгүй. Хариулт дууслаа.

Г.Занданшатар: 1 асуулт, хариултын дараа санал хураалт явуулна. Асуулт хариултын цаг дуусна. Гишүүд чуулганы танхимд санал хураалтад цуглаарай.

Одоо Төмөртөгоогийн Энхтүвшин гишүүн асуулт асууна.

Т.Энхтүвшин: Баярлалаа. Хуулийн өөрчлөлтийг бол дэмжиж байна. Тэгээд хамгийн гол асуудал бол энэ онц чухал объектын жагсаалтаа л яаралтай батлах ёстой юм байна. Энэ жагсаалт ер нь хэзээ батлагдах вэ гэдэг дээр нэг асуулт асууя.

2 дахь асуудал бол түрүүн бас Нямбаатар сайд бас ярьчих шиг боллоо. Дорноговь аймаг дээр нефть боловсруулах үйлдвэр, Бор хуурын говиос 60 километр усан сан татагдсан байж байгаа. Тэгээд энэ дээр дотоодын цэргийн хамгаалалт зайлиггүй хэрэгтэй. Тэгээд Дорноговь аймаг дээр нэг цэргийн анги байгуулна гэсэн. Энэ хэзээ байгуулагдах вэ. 2023 ондоо багтааж байгуулагдах уу гэж.

Дараагийн асуудал бол яах аргагүй энэ аймгууд дээр байж байгаа дулааны станцын асуудлууд байж байна. Аймгийн төвийн ундны усан хангамжийн сангууд байж байна. Тэгээд бүгд юу гэдэг юм хувийн хэвилийн хамгаалалттай байгаад байдаг. Тийм учраас үүнийг дотоодын цэргийн хамгаалалтад авах энэ асуудал бол зайлиггүй байх гэж бодож байна. Хэрвээ хандвал танай байгууллагад хандаж болох уу. Түрүүн хөрөнгө

мөнгөтэй холбоотой асуудал ярилаа шүү дээ. Хэрвээ хөрөнгө мөнгөнийхөө асуудлыг шийдэх юм бол гэрээ хийгээд дотоодын цэрэг бас хамгаалж болохоор нэг иймэрхүү тайлбар хэлсэн. Тэгээд энэ асуудал дээр одоо юу гэдэг юм, дулааны станц энэ усан сангуудын энэ асуудал дээр хэрвээ танай байгууллагад хандах юм бол гэрээ байгуулаад хөрөнгө санхүүгийн тухайн юу гэдэг юм ТӨК гаргах юм бол хамгаалах бололцоо боломж бас байгаа юу гэдгийг энэ асуулт тавья. Ийм 3 асуулт дээр хариулт авъя. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Хэн хариулах уу. Нямбаатар сайд хариулъя, Хишгээгийн Нямбаатар сайд хариулна.

Х.Нямбаатар: Би Энхтүвшин гишүүний асуулт маш товчхон хариулъя. Хэрэв Дорноговь аймгийн ЗДТГ, ИТХ 2023 онд Хууль зүй, дотоод хэргийн яамтай тодорхой энэ яг дотоодын цэргийн нэг нэгж анги байгууллага дээр хамтарч ажиллах, ялангуяа урсгал тал дээр дэмжлэг үзүүлэх ийм боломж байгаа тохиолдолд бид нар энэ ангийг 23 онд байгуулах бүрэн боломж, хүн хүчний нөөц байгаа гэдгийг танд товчхондоо хэлье.

Бид нар хувийн секторуудын хийж хэрэгжүүлэх боломжтой энгийн харуул хамгаалалтын ажлууд дээр үндсэндээ дотоодын цэрэг огт харуул хамгаалалтын үүрэг гүйцэтгэхгүй. Улсын онц чухал объектын жагсаалтыг Монгол Улсын ЗГ-ын тогтоолоор баталчихсан явж байгаа. Тэр тогтоолд зөвхөн нэмэлт оруулах л асуудал яригддаг. Сүүлийн үед энэ төрийн тусгай хамгаалалтын хамгаалж байгаа объектын цар хүрээ, одоо байгаа хүний нөөц 2 хоорондоо таарахгүй байна гэдэг ийм асуудлаар Төрийн тусгай хамгаалалтын газраас удаа дараа манайд мэдэгдэж байгаа. Өөрөөр хэлбэл зарим яам, агентлагуудын харуул хамгаалалтыг дотоодын цэрэгт шилжүүлж ээ гэдэг ийм бас шаардлагууд

2022 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 22-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

тавигдаж байгаа юм. Тэгэхээр энэ бол тухайн цаг үедээ тухайн батлагдсан төсвийнхөө хүрээнд хийгддэг асуудал.

Дорноговь аймаг бол улсын онц чухал объектууд шинээр хэд хэд байгуулагдаж бий болж байгаа бас онцлогтой. Тэр утгаараа бид нар яг энэ шинээр бий болж байгаа онц чухал объектын харуул хамгаалалтыг орон нутагтай хамтраад эхний ээлжид байгуулах боломж бий. Энэ талаар 2-улаа эргэж холбогдоод ярилцъя.

Г.Занданшатар: Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа.

Байнгын хорооны саналаар санал хураалт явуулна.

Дэмжсэн, дэмжээгүй гишүүд үг хэлж болно, үг хэлэх гишүүн байна уу. Алга байна.

Санал хураалт явуулъя.

Байнгын хорооны саналаар Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх нь зүйтэй гэсэн саналын томъёоллоор санал хураалт явуулна.

Санал хураалтад бэлтгээрэй, гишүүд. Санал хураалт явуулна.

Санал хураалт явуулна. Хуулийн төслүүдийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх нь зүйтэй гэсэн саналын томъёоллоор санал хураалт явуулна.

28 гишүүн дэмжиж, 58,3 хувийн саналаар Байнгын хорооны саналыг дэмжлээ.

Төслүүдийг хэлэлцэх нь зүйтэй гэж гишүүдийн олонх үзсэн тул

төслүүдийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг дэмжсэнд тооцон анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр ХЗБХ-нд шилжүүлж байна.

15.07 цаг